

d'un bòld', car en lloc d'això en alguns punts en diuen *rella* de *llamp* (BDC XVIII, 125, 291), comparant-la amb la punta d'una arada que llaura des del cel rompent-ho tot; suposem que algun pagès vagi emprar algun cop una 'pedra de llamp' com a rella de la seva arada, i havent-ne alabat supersticiosament els bons efectes, després degueren donar aquest nom als venedors a relletes de ferro corrent, per ponderar-ne l'efectivitat. Alguna cosa pogué barrejar-s'hi de la noció dels 'llampecs de la farga de Vulcà' que va donar naixença al mot LLOSSAR.

Rellades, rellador, V. rella Rellampa f. 'llampec' (Canyis, glossari de SGuarner), *rellampar, rellampec, rellampegar, V. llamp Rellança, V. llança Rellar v., V. rella;* subst., *V. rallar (RALLER) Rellasca, V. raller Relleix, relleixa, relleixar, relleixó, V. deixar;* el Dr. Alsina i Bofill precisa el sentit: «*relleix*: estat patològic conseqüència d'una malaltia, relíquia» (1985)

Rellejar, V. rella Relleu, relleumaries, relleune, relleunejar, rellevada, rellevament, rellevant, rellevar, V. lleu Rellicari, V. delicte Relligada, relligador, relligadura, relligament, relligar, relligat, V. lligar Rellinda, rellindar, V. llindar Relliscada, relliscada, relliscall, relliscar, relliscós, rellisquent, rellissar, rellissenc, V. lliscar (LLIS)

Relliu, insostenible en tot cas l'etimologia ll. *reliquus* (AlcM); es podria pensar que sigui derivat de *rella* per alguna comparació de forma; però és bastant clar que es tracta d'una variant fonètica de *relleu* en el sentit de 'deixalles de pa en la pastera' o 'batialles' (Dag., § 1; AlcM, §§ 2, 3); com ho prova també la frase «del *relliu* de mon compare bon cantell a mon fillol» (que m'és coneguda en una forma paral·lela, corresponent al cat. *relleu*, oc. *releu* o cast. ant. *relieve*, DECH III, 732a45ss.) alludint a les batalles que hauria de donar el padrí i les fa pagar a un pare generós (*compare* = el pare en relació al padrí, perquè tots dos són *con-pares*: pares juntament del fill d'un d'ells) Només *-iu* per *-eu* és un poc sorprenent, i fa pensar en una romanalla del mossàrab o de l'occità dels provençals que contribuïren a la conquesta de Mallorca: en tots dos llenguatges una diftongació de *-ève* en *-ieu* és normal fonèticament, i la reducció de *-ieu* a *-iu* es dóna dialectalment en ross. (*LleuresC*, 315) i en molts parlars occitans.

Relló, V. rella Rellojar, rellogat, V. llogar (LLOC) Rellomello, V. llom Rellotge, relloge, rellotger, rellogeteria, V. hora (compostos) *Relluc, rellucar, V. lluc (LUCAR) Relluent(ejar), relluir, V. lluir Relluisme, V. lluisme Relluna, V. lluna +Reluctant, reluctància, V. lluita Relum, V. arrel*

REM, del ll. RĒMUS id. □ 1.ª doc.: 1254 (cita a *remolar*); Llull.

«Enaxí com la galea va enfusa per l'empenyiment dels *rems* ---», Llull, *Libre de Contemplació*, 340.24. «Que s donassen los *rems* de larc, e que los ballesters, en taula, los *cansassen*, e con veurién que ls haurien

ben *cansat*, que donassen los *rems* de lonc, e que s'acostassen a manès», Muntaner (§ 310, Casac. IV, 40 4), veg. la n 10 a CANSAR; «partiren de Marsella, e faeren la via de Nàpols ab 22 galees, --- e trià les mellors tres galees de *rems* que hi fossen; e donà ls posta que al castell de Malta los trobarien ---», id. (fets de 1282, § 81; II, 44.7). Sempre en ús literari: «A coll prenent-la, al grífol del mar creixent, se llansa, / de peus y mans servint-se com d'ales y de *rems*, / mentre ella ---», *Atl* VI, 40b

En la locució *a veles i rems* 'molt de pressa, a tota marxa': «Mossényer, / --- / no ignorau / que'l casament / és sacrament / per Déu manat / --- / per ço us avis, / per caritat: / ja la mitat / teniu del temps; / a veles, *rems*, / vos ve vellea: / dot, ni riqueta / no us deu torbar, / yo us vull trobar / muller barbuda, / una tenguda / en gran estima / ---», JRoig (*Spill*, 4232); «qu'en mar de crims corren a vela y *rems*», *Viudes i Donzelles*, v. 250. *Vogar un rem* 'pendre part en un afer': «Lo regent la Cancelleria hi ha vogat una *rem*, com altres envejosos», PMC Carbonell, fi S. xv (CoDoACA xxviii, 321)

En els lèxics *rem* i derivats figuren des del S. xv: «Metre a dins los *rems*: remos trahere», JnEsteve, m-1-v^o; «los *rems* --- lo mànc del *rem*: manubrium; la pala del *rem* ---, lo forat per on passa lo *rem* ---», OPou (*TbPu*, 70); «los galiots o *remadors* ---, lo lloc hon los *remadors* tenen los peus ---, lo lloc on lliguen los *rems*: scalmus» id., 70; «*remar*: remigare, impellerre naves»; «los bancs hon seuen los qui *remen*: trans-trum», id., 74, 69. Fins avui, d'ús general en tot el domini, no sols per al de les barques, perquè els raiers de l'Alt Pallars també anomenen *lu řém* el pal de fusta que usen per maniobrar des de damunt del rai (Areu, 1933).

En termes generals es pot ben acceptar, com creu AlcM, que la Ē ha donat, en aquest mot, el seu resultat normal en cada un dels dialectes, oberta en cat. or., neutra a Mall., tancada en occidental i valencià; però, com a conseqüència de l'analogia, el present *rema* s'ha pronunciat andòmalament en diverses zones, entre elles el català central, amb *é*, d'on s'ha comunicat en part al substantiu: diuen *řém* a Bna. i rodalia etc., si bé es manté *řém* en altres, en tot cas al bisbat de Girona (Gna., Costa Brava i ja a StPolM, 1925); però també vaig sentir *řém* a mallorquins dels qui em dugueren per mar a Cabrera (els de Felanitx, no recordo si els de Palma). Per a certes accs. en què *rem* és alteració de RENG, vegeu aquest.

DERIV.: *Remar* [S. XIII] des d'antic està en concurrència amb *VOGAR*, per més que el barceloní Jeroni Pau, a la fi del S. xv, censurés aquell i aprovés l'altre: «que reposassen en aquel *puç* del Pantaleu; e --- cant vangués a la mija nuyt, que les galces levassen les àncores, e que nuyl hom no cridàs ---; e açò se feya, car denant nós a la riba estaven bé 5000 sarraïns ---; e les galces --- cada una tirava sa tarida --- del port, gent e suau: e ls sarraïns sentiren-ho, e arravataren-se, e aquests nostres qui trayen les tarides, estegueren-se de *remar* e --- anaven trahén les tarides suau», Jaume I